

**INSTITUTUL DE CERCETĂRI JURIDICE ȘI POLITICE
AL ACADEMIEI DE ȘTIINȚE A MOLDOVEI**

Cu titlu de manuscris
CZU: 343.12 (043.2)

RUSU Lucia

**PRINCIPIUL CONTRADICTORIALITĂȚII
ÎN PROCESUL PENAL - REGLEMENTĂRI
NAȚIONALE ȘI DE DREPT COMPARAT**

**Specialitatea științifică:
554.03 – Drept procesual penal**

Autoreferatul tezei de doctor în drept

CHIȘINĂU, 2016

Teza de doctorat a fost elaborată în cadrul Centrului de Cercetări Juridice al Institutului de Cercetări Juridice și Politice al Academiei de Științe a Moldovei.

Conducător științific:

BERLIBA Viorel, doctor habilitat în drept, conferențiar universitar

Referenți oficiali:

1. **DOLEA Igor**, doctor habilitat în drept, profesor universitar
2. **ROMAN Dumitru**, doctor în drept, conferențiar universitar

Componența Consiliului științific specializat:

1. **GHEORGHITĂ Mihai, președinte**, doctor habilitat în drept, profesor universitar
2. **VIZDOAGĂ Tatiana, secretar științific**, doctor în drept, conferențiar universitar
3. **BRÎNZA Sergiu**, doctor habilitat în drept, profesor universitar
4. **CUȘNIR Valeriu**, doctor habilitat în drept, profesor universitar
5. **SEDLETCHI Iurie**, doctor în drept, profesor universitar
6. **OSOIANU Tudor**, doctor în drept, conferențiar universitar
7. **GUȚANU Eugen**, doctor în drept, conferențiar universitar
8. **AIRAPETEAN Artur**, doctor în drept, conferențiar universitar

Susținerea va avea loc la **17 decembrie 2016**, ora **10.30**, în ședința Consiliului științific specializat 18.554.03-01 din cadrul Institutului de Cercetări Juridice și Politice al Academiei de Științe a Moldovei (mun. Chișinău, bul. Ștefan cel Mare, 1, auditoriul 109).

Teza de doctor și autoreferatul pot fi consultate la Biblioteca Națională a Republicii Moldova, Biblioteca Academiei de Științe a Moldovei și pe pagina web a CNAA (www.cnaa.md).

Autoreferatul a fost expedit la **16 noiembrie 2016**.

Secretar științific al
Consiliului științific specializat,
dr. conf. univ.

VIZDOAGĂ Tatiana

Conducător științific,
dr. hab., conf. univ.

BERLIBA Viorel

Autor:

RUSU Lucia

REPERELE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea temei. Transformările de moment care se desfășoară în RM au - ca obiectiv - crearea statului de drept, în care modalitatea de soluționare a coraportului dintre interesele persoanei și cele ale statului se face la nivel optim. Or, forma contradictorială a procesului penal are menire să răspundă, în mod egal, la cerințele și principiile unui stat de drept. În procesul de reformare a sistemului judiciar pe ipoteza schimbărilor intervenite în viața social-politică a RM, noțiunea de contradictorialitate se impune dintr-o nouă perspectivă. În context, contradictorialitatea este insuficient cercetată în doctrina dreptului procesual penal.

Contradictorialitatea are o importanță deosebită pe întreaga parte a sistemului de procedură penală, determinând, pe multe direcții, ponderea statutului juridic, raporturile de opoziție sau de colaborare dintre participanții la procesul penal, precum și relațiile juridice stabilite rezultativ între participanții la proces și instanța de judecată.

Prin conținutul legii procesual penale, instanța de judecată nu are împuterniciri caracteristice părții acuzării. Apărarea a obținut drepturi suplimentare pe latura participării în obținerea și administrarea probelor, în particular prezentarea înscrisurilor și documentelor în instanța de judecată. Obligațiile se extind în raport cu aducerea martorilor în proces, participarea activă în cadrul probatoriului la etapa urmăririi penale, expunerea motivată a obiecțiilor referitor la oricare probă sau acțiune procesuală desfășurată de către partea acuzării. Respectiv, procurorul are statut de acuzator de stat, fapt care indică în mod strict la rolul acestuia în cadrul unei cercetări judecătorești contradictoriale. Și, din această ultimă perspectivă, analiza complexă și minuțioasă a normelor C. pr. pen. RM, a practicii judiciare și a opiniilor judecătorilor, procurorilor și avocaților - invocă asupra faptului că modelul realizării principiului contradictorialității, prevăzut de C. pr. pen. RM nu este pe deplin reușit.

În aceeași ordine de idei, stabilim că unele norme - în procesul realizării contradictorialității - limitează acțiunea altor principii ale procesului penal (prezumția de nevinovăție, publicitatea). Organele judiciare nu se ghidează întotdeauna de prevederile principiului contradictorialității, fapt care impune o analiză sistemică a normelor de drept procesual penal, care țin de formularea noțiunii de contradictorialitate și reglementarea mecanismului de realizare a acestui principiu.

Toate cele consemnate anterior fac alegația la faptul că actualitatea cercetărilor științifice în cauză este determinată de un cumul de factori:

- necesitatea studiului complex al contradictorialității în condițiile și circumstanțelor actuale ale politicii penale a statului;
- înlăturarea prezumată a interpretărilor ideologice la investigarea subiectului de contradictorialitate;

- fixarea normativă a formei contradictoriale în procesul penal, cu luarea în vedere, în mod obligatoriu, a specificului sistemului de drept al RM.

Tentativa și reușita examinării principiului contradictorialității în ipoteza tuturor aspectelor care necesită cunoaștere profundă - pune în seamă interpretarea sistematică a elementelor lui componente. Or, în teoria procesului penal se atestă evidente lacune legate de perceperea principiului contradictorialității, fapt care dictează influențe negative asupra procesului penal, dar și asupra practicii de aplicare a normelor de drept. În limitele acestor probleme teoretice pot fi incluse: lipsa unei delimitări clare dintre noțiunea de contradictorialitate - formă istorică determinată a procesului penal și principiu al procesului penal; coraportul dintre aceste noțiuni etc. Ca efect, respectarea contradictorialității - ca principiu al procesului penal - materializează scopul stabilirii obiective, depline și sub toate aspectele a împrejurărilor legate de cauza penală.

Teoria procesului penal, până la etapa curentă, nu a oferit o apreciere juridică corespunzătoare pericolozității înlocuirii, substituirii tendinței acuzatoriale în favoarea părții apărării. Dacă - în cel dintâi caz - sunt supuse pericolului prejudicierii drepturile și libertățile persoanei, apoi - în cazul al doilea - se impune abordarea pericolului securității statului și asigurării ordinii de drept. În viziunea noastră, aceste tendințe sunt inadmisibile în egală măsură în condițiile principiului contradictorialității.

Pe măsura cercetării principiului contradictorialității procesului penal în contextul tezei de doctorat, aceste și multe alte probleme actuale își găsesc o soluționare științifico-practică. Ca urmare, importanța practică și oportunitatea unei asemenea cercetări științifice este evidentă.

Descrierea situației în domeniul de cercetare și identificarea problemelor de cercetare. Știința dreptului procesual penal ține în vizor actual importanța principiului contradictorialității (dacă ne referim la autorii I. Dolea, Gr. Theodoru, N. Volonciu). În acest sens, unii cercetători s-au limitat doar la recunoașterea sau negarea contradictorialității - ca principiu, alți autori indică la esența, conținutul și limitele acestui principiu fie izolat, fie în corelație cu alte principii ale procesului penal (în special la determinarea principiului prezumției de nevinovăție, asigurării și garantării dreptului la apărare etc.). Pe seama acestor repere de analiză, nu se poate afirma, cu suficientă încredere, că problemele din domeniul complex al contradictorialității au fost suficient cercetate, adică cercetări și studii monografice referitoare la mecanismul de realizare a principiului contradictorialității procesului penal din RM nu au fost realizate până la moment. Or, fixarea procesuală a principiului contradictorialității nu a ajuns să corespundă importanței pe care o are în cadrul reglementării mecanismului procesual penal. Totuși predomină necesitatea de reformare

substanțială a structurii procesului ca atare și a modalităților de repartizare - pe măsura unei depline corespunderi funcțiilor procesuale de bază. Este necesară, de asemenea, o revizuire a aspectului raporturilor juridice dintre participanții ajunși în proces, dintre organele și persoanele care efectuează urmărirea penală, pe de o parte, și bănuți, învinuiți, inculpați și persoanele care-i reprezintă și le apără interesele, pe de altă parte.

Din perspectiva generalizării materialelor științifice la tema tezei de doctorat, s-a conturat un ansamblu de opinii valoroase din punct de vedere științific, care au determinat modul de abordare a problemei cercetate, în particular se indică la autorii: I. Dolea, T. Vizdoagă, Iu. Sedlețchi, T.Osoianu, M.Poalelungi, Iu. Mărgineanu, D. Sîrcu, E. Ababei, N. Belâi, S.Gavajuc, I. Roșca, V. Orândaș, E. Serbinov (Republica Moldova), V.Dongoroz, S. Kahane, G. Antoniu, Gr. Theodoru, N. Jidovu, M. Udriou, C. Bârsan, I. Neagu, M. Damaschin (România), S. D. Șestacova, S. M. Darovschih, E. O. Cronov, V. Nicoliciu, N.Chirilova, S. Grișin, S.Romanov, O. Cuznețova, Iu. Orlov, J. Pradel, P. Richard, J. Samaha, J. Sprach (alte state).

Scopul și obiectivele tezei. Scopul lucrării constă în *examinarea complexă a conținutului și mecanismului de realizare a principiului contradictorialității în cadrul procesului penal*. În contextul realizării scopului propus au fost conturate următoarele *obiective*:

- investigarea științifică a conceptelor fundamentale cu referire la „contradictorialitate”;
- dezvăluirea esenței și importanței principiului contradictorialității în procesul penal al RM;
- detalierea conținutului principiului contradictorialității;
- studierea evoluției istorice a principiului contradictorialității;
- evidențierea specificului contradictorialității la faza de urmărire penală;
- analiza statutului părților în cadrul procesului penal contradictorial;
- cercetarea trăsăturilor principiului contradictorialității și a materializării lui prin intermediul cadrului procesual penal;
- descrierea mecanismului de realizare a principiului contradictorialității la fazele judiciare;
- identificarea coraportului dintre noțiunile „formă contradictorială” și „principiul al contradictorialității” în procesul penal;
- analiza specificului și a mecanismului de realizare a funcției acuzării și funcției apărării în procesul penal contradictorial;
- determinarea rolului instanței de judecată în cadrul procesului penal contradictorial;

- detalizarea particularităților realizării funcțiilor procesuale de către părți în condiții de contradictorialitate la etapa cercetării judecătorești;
- fundamentarea contradictorialității - principiu al procesului penal, prin sistematizarea legăturilor cu principiul legalității, dreptului la apărare, publicității, prezumției de nevinovăție, egalității armelor etc.;
- formularea concluziilor și recomandărilor de *lege ferenda* referitoare la aplicarea și realizarea principiului contradictorialității în procesul penal.

Metodologia cercetării științifice. Elaborarea tezei de doctorat a avut la bază un ansamblu de metode științifice (generale și speciale) de cunoaștere: metoda dialectică, logico-teoretică, istorică, gramaticală, comparativă, sistemică, sociologică, statistică, modelarea normativă etc. Cercetarea științifică se fundamentează pe studierea legislației RM și a altor state, pe examinarea prevederilor dreptului internațional, pe analiza lucrărilor științifice ale autorilor autohtoni și a celor de peste hotare, pe interpretarea detaliată a practicii judiciare. În ipoteza argumentării științifice a concluziilor teoretice, au fost utilizate prevederile mai multor ramuri ale științei, în particular sociologia, teoria generală a statului și dreptului, filosofia dreptului. Aceste concluzii sunt prezentate cu luarea în vedere a materialului empiric, acumulat prin intermediul examinării practicii judiciare din RM și din străinătate.

Noutatea științifică și originalitatea științifică. În RM – pentru prima dată - este supus cercetării monografice și complexe principiul contradictorialității sub mai multe aspecte: evoluție, grad de realizare, esență, probleme teoretico-practice ale materializării la diferite etape ale procesului penal, aspecte de drept comparat etc. În context, este unică, în felul ei, cercetarea influenței principiului contradictorialității asupra procesului penal și determinarea limitelor de realizare a acestuia prin intermediul - *formeii istorice a procesului penal, scopului și sarcinilor procesului penal, acțiunii altor norme și principii procesual-penale*. Fără a pretinde la epuizarea soluționării tuturor problemelor identificate, legate de principiul contradictorialității, au fost înaintate multe soluții teoretice referitoare la conținutul și căile de realizare a acestui principiu în practica organelor judiciare. Printre cele mai evidente și mai importante concluzii enunțate în conținutul tezei de doctorat sunt:

1) *importanța principiului contradictorialității pentru procesul penal al RM constă în faptul că o asemenea organizare a judecării cauzei, care ar asigura la maximum drepturile și interesele acuzatorului, părții vătămate, inculpatului și a altor participanți la procesul penal - contribuie la*

stabilirea adevărului obiectiv și la soluționarea corectă și echitabilă a cauzelor penale;

2) contradictorialitatea - principiu al procesului penal - are legătură cu alte principii care-i asigură posibilitatea realizării: principiul legalității, publicității, oralității, nemijlocirii, asigurării dreptului la apărare, prezumției de nevinovăție.

Problema științifică importantă soluționată constă în fundamentarea științifică a principiului contradictorialității în procesul penal în contextul standardelor consolidate la nivel național și internațional, fapt care a determinat perfecționarea legislației procesual-penale a RM, permițând direcționarea activităților de cercetare și examinare a cauzelor penale în conformitate cu cerințele și exigențele contradictorialității.

Semnificația teoretică a tezei de doctorat. Importanța teoretică a lucrării este determinată de înaintarea unui ansamblu de teze care constituie conținutul contradictorialității și al elaborării modelului contradictorial al procesului penal.

Valoarea aplicativă. Conceptele și concluziile formulate în teza de doctorat pot fi utilizate în vederea desfășurării unor eventuale cercetări științifice referitoare la problemele principiului contradictorialității în procesul penal, ele pot contribui la clarificarea corectitudinii prevederilor corespunzătoare din C. pr. pen. RM. Valoarea aplicativă a lucrării constă și în faptul că soluțiile expuse, concluziile științifice anunțate pot fi utilizate pentru perfecționarea legii procesual-penale.

Rezultatele științifice obținute în urma cercetărilor științifice desfășurate au constat în:

- detalizarea conținutului principiului contradictorialității;
- evidențierea specificului contradictorialității la faza de urmărire penală;
- expunerea statutului părților în cadrul procesului penal contradictorial;
- descrierea mecanismului de realizare a principiului contradictorialității la fazele judiciare;
- expunerea specificului și a mecanismului de realizare a funcției acuzării și a funcției apărării în procesul penal contradictorial;
- determinarea rolului instanței de judecată în cadrul procesului penal contradictorial.

Implementarea și aprobarea rezultatelor cercetării. Concluziile generale și recomandările autorului au fost reflectate în mai multe lucrări științifice (6 articole științifice), inclusiv în forma unor rapoarte la conferințe științifico-practice internaționale (Conferința națională cu participare internațională „Știința în nordul Republicii Moldova: realizări, probleme, perspective” (Bălți, 2015).

Rezultatele științifice au fost utilizate în procesul educațional al Facultății Drept și Științe Sociale a Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți, precum și în calitate de ghid practic în activitatea specialiștilor din cadrul Oficiului Teritorial Bălți al Consiliului Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat.

Publicațiile la tema tezei. La tema tezei de doctorat au fost publicate 6 articole științifice.

Volumul și structura lucrării. Din punct de vedere structural, teza de doctorat este constituită din adnotări, lista abrevierilor utilizate în teză, introducere (ca inițiere în studiu), patru capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie, declarație privind asumarea răspunderii, CV-ul autorului. În ansamblu, lucrarea numără 193 pagini (151 pagini text de bază), iar în lista bibliografică (expusă în dependență de suportul doctrinar utilizat la temă atât din RM, cât și de peste hotare) sunt incluse 312 titluri.

Cuvinte-cheie: contradictorialitate, principiu, forma procesului penal, proces penal contradictorial, apărare, acuzare, funcție procesual-penală, învinuire, învinuit, inculpat.

CONȚINUTUL TEZEI

Introducerea conturează problema de cercetare, argumentează actualitatea și importanța temei investigate, expune descrierea situației în domeniul de investigare și identificarea problemelor de cercetare. Sunt formulate, de asemenea, scopurile și obiectivele, este determinată noutatea științifică a rezultatelor obținute. O atenție deosebită s-a pus pe semnificația teoretică și valoarea aplicativă a lucrării, fără a se trece cu vederea peste aprobarea rezultatelor obținute.

1. Analiza cercetărilor științifice desfășurate referitoare la principiul contradictorialității în procesul penal cuprinde 3 paragrafe, inclusiv concluziile la capitol. Acest compartiment al tezei reprezintă o expunere a lucrărilor științifice dedicate temei nominalizate, publicate atât în RM, cât și peste hotarele ei. O atenție deosebită s-a acordat materialelor științifice din domeniu, publicate în RM, România, Federația Rusă, Franța, Marea Britanie, SUA, Germania etc.

1.1. Analiza materialelor științifice privind principiul contradictorialității în procesul penal publicate în Republica Moldova. Contradictorialitatea este o constantă unanim recunoscută a dreptului procesual penal. Deși este de origine anglo-saxonă, aceasta a căpătat rădăcini și în sistemele procesuale penale continentale. Principiul contradictorialității se aplică deopotrivă în țările europene cu tradiție continentală (Franța, România, Rusia, RM etc.), însă nu există o poziție univocă în ceea ce privește sfera de aplicare și conținutul ei. Unificarea opiniilor privind valențele, conținutul, sfera de aplicare și alte

particularități specifice ale principiului contradictorialității este posibilă, recurgându-se la practica internațională în domeniu [1, p. 614].

După cum menționează M. Poalelungi și D. Sîrcu, accesul la justiție în materie penală constituie o garanție fundamentală a unui proces echitabil, care presupune că fiecare individ are dreptul la examinarea acuzațiilor în materie penală orientate împotriva sa de către un magistrat investit de lege cu atribuții speciale în acest sens. Dreptul individului de acces la justiție constituie un aspect fundamental al dreptului la tribunal, altelei denumit ca fiind și dreptul la judecător [2, p. 23].

În limitele unor garanții juridice ale unui proces echitabil, se descrie, de către autorii E. Ababei și T. Vizdoagă, de rând cu accesul la justiție, dreptul la apărare, dreptul la tăcere, prezumția de nevinovăție, termenul rezonabil de examinare a cauzei, publicitatea procesului penal, oficialitatea procesului penal, calitatea actului de justiție, *non bis in idem*, dreptul la un nivel dublu de jurisdicție în materie penală și *contradictorialitatea procesului penal* [3, p. 23-104]. Caracterul contradictorial al procesului penal își are consacrarea atât prin cadrul normativ național (art. 24 C.pr.pen. RM), cât și prin art. 6 CEDO (Dreptul la un proces echitabil) [3, p. 62].

În același context, al evidențierii unor reguli procesuale, S. Gavajuc menționează precum că cerințele principiilor nemijlocirii și contradictorialității ședinței de judecată se pot realiza pe deplin numai dacă toate actele de cercetare judecătorească și dezbaterile judiciare îndeplinite în timpul ședinței de judecată s-au prezentat în formă orală [4, p. 52-55]. Punând în evidență corelația principiului contradictorialității procesului penal și principiul egalității armelor, se enunță că egalitatea de arme între învinuire și apărare formează esența principiului contradictorialității, această egalitate procesuală caracterizându-se prin faptul că legea de procedură penală pune la îndemâna, atât a subiecților activi, cât și a subiecților pasivi ai exercițiului acțiunilor penală și civilă, aceleași modalități și mijloace procesuale pentru susținerea pretențiilor lor [4, p. 52-55].

Evident, că principiul contradictorialității oferă prilejul unor interpretări controversate anunțate în literatura de specialitate. Mai mult ca atât, sunt evidențiate și multiple argumente în vederea realizării unui proces contradictorial. Iu. Sedlețchi și D. Magherescu invocă la faptul că principiul contradictorialității constituie mijloc de aflare a adevărului în procesul penal și constă în aceea că probele propuse în proces sunt administrate în cursul judecății - fază a procesului la care participă părțile, procurorul, apărătorul [5, p. 26-29].

În opinia autorului E. Conovalov, asigurarea unui proces contradictorial la etapa cercetării prealabile a infracțiunii este reală, în special prin

necesitatea reglementării normative a obligațiunii de participare a avocatului pentru partea vătămată - în cazurile în care acest fapt este prevăzut pentru bănuț (învinit) [6, p. 27]. Astfel, doar în situația punerii la dispoziție a posibilităților egale (drepturi și obligații) părții vătămate și învinitului (inclusiv în persoana apărătorilor lor) la etapa cercetării prealabile, se va putea invoca existența unui proces contradictorial la această etapă a procesului penal [6, p. 27].

Vorbind despre principiul contradictorialității în procesul penal, autorii T. Osoianu și V.Orândaș menționează că acesta este foarte complex și se manifestă în mai multe aspecte caracteristice: 1) stabilirea poziției procesuale a părților cu drepturi egale și interese contrare, în așa fel, încât să se realizeze egalitatea acestora cu acordarea posibilităților folosirii tuturor mijloacelor legale de opoziție față de punctele de vedere adverse; 2) separarea principalelor funcții procesuale este concepută astfel ca apărarea, acuzarea și activitatea de soluționare a cauzei penale să fie atribuite unor subiecți diferiți; 3) contradictorialitatea poate fi aplicată în expresia cea mai largă doar în faza dezbaterilor judiciare; 4) poziția pasivă a instanței de judecată în raport cu părțile, dar activă în ceea ce privește examinarea probelor prezentate de părți [7, p. 64-67].

În viziunea autorului I. Dolea, egalitatea armelor presupune accesul egal al părților la înscrisuri și alte acte procedurale cel puțin datorită faptului că ele joacă un rol la formarea opiniei instanței, cu toate că, în unele situații, accesul la apărare poate fi limitat. Principiul nu determină modalitatea de furnizare a informației, sarcina fiind pusă doar pe respectarea condiției de a nu crea obstacole de nedepășit, ceea ce poate echivala cu tăinuirea informației [8, p. 371]. Instanța, pentru realizarea principiului egalității armelor, are misiunea de a menține echilibrul necesar desfășurării unui proces echitabil, îndeosebi în ceea ce privește comunicarea între părți asupra tuturor pieselor dosarului, precum și dispunerea de mijloace pentru a-și susține poziția [8, p. 186].

Achiesăm la opinia autorului I. Dolea, conform căreia „actualmente în legislația procesual-penală nu există remedii care ar avea ca scop contribuția la asigurarea efectivă unei egalități a armelor. Cu toate că art. 100 alin. (2) C. pr. pen. RM prevede unele atribuții ale apărării în cadrul probatoriului penal, această normă rămâne a avea o natură declarativă, fără anumite garanții procesuale. În asemenea condiții, una dintre soluțiile pertinente este cea de consolidare a instituției investigației avocatului [9, p. 191].

Prezența părților egale și instanța independentă sunt trăsăturile generice ale contradictorialității. Realizarea lor în cadrul activității procesual-penală permite a formula concluzia referitoare la corespunderea acestei proceduri

conceptelor și reflectărilor juridice generale privind contradictorialitatea [10, p. 60].

1.2. *Analiza materialelor științifice publicate în alte state referitoare la principiul contradictorialității în procesul penal.* Cu adevărat, subliniază autorii români V. Dongoroz, S. Kahane, G. Antoniu etc., că procesul penal, fiind o activitate judiciară care se desfășoară progresiv și coordonat, tinde, ca orice activitate umană, către un anumit scop. Conceptual, procesul penal este instrumentul prin care se înfăptuiește justiția penală și, deci, în mod logic și firesc, scopul său nu poate fi decât realizarea acestei justiții [11, p. 34].

În această gamă de idei complexe expuse, se anunță și faptul că principiul rolului activ este opus, în cadrul procesului penal, principiului atitudinii neutre, potrivit căruia organele judiciare penale trebuie să păstreze o egală indiferență față de subiecții procesuali principali (părțile) și de felul cum ele se comportă procesual [11, p. 46]. Este evidentă corelația între regula de bază a rolului activ și regulile de bază privitoare la oficialitatea și la aflarea adevărului, fiecare dintre ele contribuind reciproc la eficiența lor incidentă. Or, principiul rolului activ are nu numai o legătură strânsă cu principiul contradictorialității tacite, derivat din orientările fundamentale ale scopului legii procesuale penale, dar apare ca un corolar al acesteia, deoarece nu se poate concepe o serioasă și completă contradictorialitate tacită în desfășurarea procesului penal fără incidența continuă și riguroasă a rolului activ [11, p. 47].

Diminuarea rolului activ al instanței de judecată este o trăsătură esențială caracteristică sistemului procesual acuzatorial și nu echivalează cu eliminarea în totalitate a acestui rol. Deși instanța de judecată poate în continuare administra probe din oficiu, diminuarea rolului activ rezultă din: a) înlăturarea posibilității extinderii procesului penal sau a acțiunii penale în faza de judecată; b) înlăturarea posibilității invocării din oficiu de către instanță a nulităților relative, în cazul în care anularea actului ar fi necesară pentru aflarea adevărului și justa soluționare a cauzei; c) administrarea din oficiu a probelor în cursul judecății numai în mod subsidiar, atunci când consideră necesar pentru formarea convingerii sale; d) adresarea de întrebări inculpatului, persoanei vătămate etc. de către președintele completului și de ceilalți membri ai completului după procuror, părți și ceilalți subiecți și numai dacă apreciază necesar, pentru justa soluționare a cauzei. Chiar în ipoteza unui rol activ limitat, instanța de judecată este supusă aflării adevărului, soluționând cauza dedusă judecății cu garantarea respectării drepturilor subiecților procesuali și asigurarea administrării probelor pentru explicarea împrejurărilor cauzei în scopul aflării adevărului, cu respectarea deplină a cadrului normativ [12, p. 924].

C. Bârsan pune accent pe faptul că o componentă a garanțiilor unui proces echitabil, în sensul art. 6 par. 1 CEDO, care se degajă din jurisprudența europeană, este principiul contradictorialității. Într-o formulare de sinteză, CtEDO a arătat că dreptul la o procedură contradictorie implică, în esență, posibilitatea pentru părțile unui proces penal, civil sau disciplinar de a lua cunoștință de toate piesele și observațiile prezentate judecătorului, chiar și cele provenite de la un magistrat independent, de natură să-i influențeze decizia, și de a le discuta.

Determinarea semnelor generale ale principiului procesului penal, S.M.Darovschih punctează pe anumite momente care le caracterizează: *principiile sunt reglementările de bază; principiile sunt niște dispoziții mai generale; principiile comportă un caracter de dirijare lansat în raport cu alte norme; principiile sunt noțiuni primare, dar nu derivate din contextul altor noțiuni* [13, p. 15].

Totuși investigațiile de ultimă oră, legate de caracterul complex al contradictorialității procesului penal, confirmă faptul legăturii cu două problematice de bază: participarea avocatului în proces de probare – la etapa cercetării prealabile a infracțiunii; gradul de participare (activismul) instanței de judecată în proces de probare – la etapa judecării cauzei [14, p. 141].

Contradictorialitatea în procesul penal trebuie să nu excludă, dar să prezume activismul instanței în acumularea probelor și obligațiunea de a lua măsurile necesare în vederea aflării adevărului. Doar în asemenea mod de tratare, în viziunea autorului Iu. Orlov, principiul contradictorialității se va afla în legătură corectă cu celelalte principii ale procesului penal și cu însăși scopurile acestui proces [15, p. 52].

2. Conceptul și semnificația contradictorialității în procesul penal este structurat în 5 paragrafe, inclusiv concluziile capitolului.

2.1. Contradictorialitatea în calitate de formă a procesului penal. În funcție de condițiile istorice de dezvoltare a formațiunilor social-politice determinate de o serie de factori specifici au fost instituite deosebite proceduri la soluționarea unei cauze penale [16, p. 17]. La cel mai general mod, conținutul procesului penal este determinat ca fiind modalitatea de realizare a normelor de drept penal și de atragere la răspundere penală a persoanei vinovate pentru încălcarea interdicțiilor din domeniul dreptului penal, iar forma procesului presupune structura activității procesuale penale, care reflectă sursa de mișcare, de dezvoltare a procesului penal și a statutului procesual a participanților la el [17, p. 10].

În vederea „calificării” formei istorice a procesului penal dintr-un anumit stat sunt necesare diverse criterii de delimitare. Importanța elaborării lor este determinată de faptul că, în primul rând, într-o anumită formă a procesului pot fi prezente, dacă nu cele mai esențiale, apoi unele

elemente ale formei procesuale opuse, contrare. În al doilea rând, particularitățile îmbinării limitelor acuzatoriale (de urmărire) și contradictoriale au determinat apariția a două varietăți pentru fiecare dintre formele procesului penal cunoscute de-a lungul timpului.

Varietățile formei contradictoriale a procesului se deosebesc, una de cealaltă, în dependență de specificul statutului procesual al instanței de judecată (judecătorului). Una dintre varietăți se caracterizează prin poziția pasivă a instanței de judecată. Instanței i se recunoaște doar dreptul de a administra probele care nu au fost prezentate de părți. Nefolosirea de către instanța de judecată a dreptului său nu atrage careva urmări negative sub forma prezenței temeiurilor de casare a sentinței. Într-o altă variantă a procesului penal contradictorial, poziției instanței de judecată îi este specific un rol relativ pasiv. De la regula generală privind rolul pasiv al instanței de judecată sunt admise și anumite excepții, legea stabilind cazurile când judecătorul este obligat, din propria inițiativă, de a administra probe. În situația respectivă, constatăm lipsa situației de contradictorialitate [17, p. 26-27].

Criteriul de delimitare a formei contradictoriale și a formei mixte apropiate de ea ține de deosebirile strecurate în statutele procesuale ale participanților la proces - în dependență de fazele procesului penal. În conținutul oricărei forme contradictoriale a procesului, din momentul înaintării acuzării, statutele procesuale ale acuzatorului și ale acuzatului sunt egale, atât în cadrul fazelor prejudiciare, cât și la fazele judiciare. În procesul mixt, în orice varietate a acestuia, în cadrul fazelor prejudiciare - învinuitul și acuzatorul nu sunt egali în drepturi procesuale. Învinuitul nu este ridicat la nivel de parte, iar statutul acuzatorului nu este limitat de cadrul și poziția părții. Deja la fazele judiciare, acuzarea și apărarea se manifestă pe picior de egalitate.

Cele două subspecii ale procesului mixt se deosebesc una de cealaltă prin specificul organizării urmăririi penale. În forma mixtă a procesului, apropiată celei contradictoriale, chestiunile jurisdicționale sunt examinate și soluționate de o persoană cu demnitate publică independentă de organele de urmărire penală – judecătorul de instrucție. A doua varietate a formei mixte a procesului se caracterizează prin faptul că soluționarea acestor întrebări este atribuită în competența organelor de urmărire penală [17, p. 27-28].

Procesul penal al RM a căpătat formă mixtă în urma modificărilor aduse C. pr. pen. prin Legea din 9 decembrie 1994, care a schimbat esențial rolul instanței de judecată în proces, cu particularități specifice formei contradictoriale [16, p. 30]. Cu toate acestea, atât în situația unei poziții active, cât și în cazul unei poziții procesuale moderat active a instanței, este prezentă sancțiunea procesuală pentru neîndeplinirea de

către ea a obligațiunii de examinare completă și sub toate aspectele a împrejurărilor cauzei sub forma temeiurilor de casare a sentinței, aici fiind atribuită insuficiența cercetării judecătorești [17, p. 28-29].

Rezultatul studierii contradictorialității - în calitatea sa de formă istorică a procesului - a predeterminat concluziile care, în primul rând, precizează opiniile întâlnite în știința procesului penal referitoare la forma istorică a procesului, în general, și la forma contradictorială a acestuia, în parte. În al doilea rând, aceste concluzii vor servi ca temei pentru examinarea contradictorialității - în calitate de principiu al procesului penal și pentru evidențierea coraportului dintre acesta și noțiunea de contradictorialitate - în calitate de formă istorică a procesului, iar în al treilea rând, ele vor contribui la determinarea direcțiilor de formare și perfecționare a contradictorialității în procesul penal al RM.

2.2. *Esența și importanța principiului contradictorialității în procesul penal al Republicii Moldova.* Principiul contradictorialității este foarte complex și se manifestă în mai multe aspecte caracteristice, dintre care cele mai semnificative sunt: 1) stabilirea poziției procesuale a părților cu drepturi egale și interese contrare în așa fel, încât să se realizeze egalitatea acestora cu acordarea posibilităților folosirii tuturor mijloacelor legale de opoziție față de punctele de vedere adverse; 2) separarea principalelor funcții procesuale este concepută astfel ca apărarea, acuzarea și activitatea de soluționare a cauzei penale să fie atribuite unor subiecți diferiți; 3) contradictorialitatea poate fi aplicată în expresia cea mai largă doar în faza dezbaterilor judiciare; 4) poziția pasivă a instanței de judecată în raport cu părțile, dar active în ceea ce privește examinarea probelor prezentate de părți [7, p. 64-67].

Importanța principiului contradictorialității pentru procesul penal al RM constă și în faptul că o astfel de organizare a judecării cauzei, care asigură la maximum drepturile și interesele acuzatorului, părții vătămate, inculpatului și a altor participanți la procesul penal, contribuie la stabilirea adevărului obiectiv și la soluționarea corectă și echitabilă a cauzelor penale.

2.3. *Contradictorialitatea și corelația ei cu unele principii ale procesului penal.* Contradictorialitatea, fiind principiu al procesului penal, are legătură cu alte principii, care, la rândul lor, asigură posibilitatea realizării contradictorialității [13, p. 45].

1. *Principiul legalității.* Mecanismul realizării principiului contradictorialității necesită fixare normativă și executare ireproșabilă a elementelor contradictorialității: prezența părților, oferirea drepturilor egale, independența și neutralitatea instanței de judecată, posibilitatea intervenirii instanței în vederea completării eforturilor părților etc. Încălcarea sau nerespectarea acestor condiții indică, drept urmare, la

încălcarea principiului legalității și a principiului contradictorialității [13, p. 47].

2. *Publicitatea ședinței de judecată.* Dreptul la un proces penal public îi permite persoanei de a-și apăra drepturile și interesele sale prin toate modalitățile care nu sunt interzise de lege [13, p. 49].

3. *Oralitatea judecării cauzei* determină forma coraportului subiecților procesului penal și reprezintă metoda de cercetare a materialului probator prezentat. Legătura acestuia cu principiul contradictorialității constă în faptul că negarea concluziilor părții oponente, adică competiția părții acuzării și apărării se realizează în formă verbală. Instanței i se oferă posibilitatea de a auzi nemijlocit de la părțile duelului judiciar ceea ce este mai important - toate informațiile necesare referitoare la confirmarea sau combaterea învinuirii înaintate inculpatului. Refuzul de la forma verbală a ședinței de judecată, evident, va avea drept efect refuzul de la realizarea principiului contradictorialității [13, p. 50-51].

4. Principiul contradictorialității are legătură și cu *principiul nemijlocirii judecării cauzei*. Nemijlocirea sau caracterul imediat constă în faptul că organele judiciare trebuie să obțină probele, pe cât este posibil, din sursa lor originară și trebuie să ia contact direct cu mijloacele de probă existente. Nemijlocirea, în calitatea sa de condiție generală a judecării cauzei, presupune efectuarea acțiunilor procesuale direct în fața judecătorului, după caz, a completului de judecată. Nemijlocirea dintre judecător și probă este o condiție esențială a actului de justiție [16, p. 643].

5. *Principiul oficialității procesului penal* ține de faptul că anumite organe statale, în cazul depistării atentatelor la norma de drept apărută, sunt obligate de a întreprinde măsurile corespunzătoare, a porni urmărirea penală, a efectua urmărirea penală și a efectua acțiunile necesare în vederea constatării faptei și a persoanei vinovate.

Corelația dintre principiul oficialității și principiul contradictorialității se manifestă prin aceea că forța motrice a procesului penal o prezintă una dintre părți, și anume – acuzarea, care este reprezentată în ședința de judecată de către procuratură - în calitatea acestuia de organ de stat. În legătură cu divizarea funcțiilor procesuale, instanța nu-și poate asuma anumite împuterniciri care nu-i sunt specifice, ele fiind plasate asupra acuzării de stat [13, p. 53].

6. *Principiul asigurării dreptului la apărare.* Principiul contradictorialității și principiul asigurării dreptului la apărare sunt legate reciproc, principiul contradictorialității reprezentând o garanție a realizării principiului asigurării dreptului la apărare.

7. *Prezumția nevinovăției.* Corelația principiului prezumției de nevinovăție și principiului contradictorialității se manifestă în latura că prezumția de nevinovăție creează, la etapa examinării cauzei în instanța de

judecată, condiții în vederea realizării principiului contradictorialității. Reieșind din presupunerile privind nevinovăția persoanei, este obiectiv creată posibilitatea pentru partea care acuză, precum și pentru cel acuzat, de a expune în fața unei instanțe independente toate argumentele atât în latura acuzării, cât și în latura apărării [13, p. 61].

8. *Principiul egalității armelor.* Egalitatea armelor presupune accesul egal al părților la înscrisuri și alte acte procedurale cel puțin datorită faptului că ele joacă un rol la formarea opiniei instanței, cu toate că, în unele situații, accesul la apărare poate fi limitat. Principiul egalității armelor de drept își regăsește expresia legală și faptică prin anumite reguli, în particular: în situații similare - reguli similare, în situații diferite - reguli diferite, iar excepțiile ce conțin distincții sociale nu pot fi fondate decât pe utilitate comună [18, p. 37].

2.4. *Repere teoretice privind contradictorialitatea în cadrul fazei de urmărire penală.* Activitatea procesual-penală se desfășoară în baza contradictorialității și a egalității părților, ceea ce necesită răspândirea ideilor contradictorialității asupra tuturor stadiilor, deoarece termenul „activitatea procesual-penală” presupune nu doar activitatea la etapele judiciare, ci și în cadrul urmăririi penale. Dacă părțile nu s-au situat pe poziții egale inițial, fiind limitate una dintre ele în acțiuni, este evident faptul că dezechilibrul de forțe se va reflecta și pe parcurs, deoarece rezultatele activității lor folosite în etapa judecării cauzelor, în care legea le garantează egalitate în drepturi, au fost obținute la etapa prejudiciară [19, p. 86].

Constatăm că „urmărirea penală rămâne o etapă a procesului penal necontradictorie, ceea ce conferă acestei faze *operativitate și mobilitate*, trăsături care lipsesc fazei de judecată. Astfel, organele de urmărire penală, în tactica pe care o adoptă în rezolvarea cauzelor, pot efectua actele de urmărire penală în momentul cel mai potrivit, la data și locul corespunzătoare cerințelor concrete ale dosarului penal” [20, p. 456].

3. Acuzarea și apărarea în cadrul procesului penal contradictorial. Capitolul vizat este materializat prin 3 paragrafe, inclusiv concluziile capitolului.

3.1. *Acuzarea în procesul penal contradictorial.* Realizarea principiului contradictorialității și egalității părților dictează că una dintre sarcinile prioritare ale procurorului este să contribuie, în calitate de reprezentant al statului, la exercitarea atribuțiilor în cauzele penale. Sarcina de bază a procurorului în procedura penală este apărarea drepturilor și intereselor legale ale persoanelor implicate într-un proces penal, apărarea efectivă a intereselor statului și societății [21, p. 11].

Principiul contradictorialității determină limitele poziției procesuale a procurorului la etapa examinării cauzei în judecată. Aici procurorul

urmează să participe numai în calitate de parte. Statutul de parte al procurorului presupune că din momentul din care instanța a pus cauza pe rol, acesta nu mai beneficiază, în cadrul cauzei, de împuterniciri statal-organizatorice, ele fiind deținute de către instanța de judecată. Procurorul urmează să-i dovedească corectitudinea concluziilor sale acuzatoriale în cadrul cauzei penale. „Urmărirea” în cadrul examinării cauzei este realizată de către procuror sub forma susținerii învinuirii [13, p. 103].

Poziția procesuală a procurorului în procesul penal este determinată, în primul rând, de prezența interesului procesual și, în al doilea rând, de prezența unui astfel de volum de drepturi de care dispune și partea opusă. Interesul procesual al procurorului se observă în faptul că, realizând împuterniciri de supraveghere la etapa urmăririi penale, unde procurorul materializează funcția învinuirii, el continuă să susțină concluziile rechizitoriului pe care el l-a întocmit și în baza căruia a expediat cauza în instanța de judecată. Direcția acuzatorie (de învinuire) a activității procurorului se reflectă în faptul că el, în calitatea sa de reprezentant al organelor de ocrotire a normelor de drept, în situația depistării unei infracțiuni, este obligat să-l urmărească și să-l învinuiască pe cel cu vină [13, p. 107-108].

3.2. *Apărarea în cadrul procesului penal contradictorial.* Unul dintre elementele obligatorii ale principiului contradictorialității în procesul penal ține de prezența părții apărării, care asigură protecția drepturilor și intereselor legale ale bănuitului și învinuitului, precum și realizarea cerințelor contradictorialității procesului penal [13, p. 111].

Dreptul la apărare reprezintă prin sine cumulul tuturor drepturilor procesuale, oferite învinuitului de către legea procesual penală în vederea apărării de la învinuirea care i se aduce. Dreptul la apărare include în sine următoarele componente: a) oferirea mijloacelor procesuale învinuitului în vederea apărării de la învinuirea care i se aduce; b) dreptul de a beneficia de serviciile unui avocat; c) obligațiunea organului de urmărire penală, a procurorului și a instanței de judecată de a asigura învinuitului posibilitatea de a se apăra prin toate mijloacele și modalitățile stabilite prin lege de la învinuirea care i se aduce.

4. Locul și rolul instanței de judecată în procesul penal contradictorial. Acest capitol oferă informații științifice exhaustive, prin paragrafele pe care le conține, asupra mai multor laturi ale principiului contradictorialității în procesul penal.

4.1. *Instanța de judecată – organ independent și imparțial al realizării actului de justiție.* Procesul contradictorial este posibil doar când instanța este independentă în luarea hotărârilor. Asigurarea independenței instanței de judecată permite de a înfăptui principiul contradictorialității, deoarece: în primul rând, instanța de judecată nu se află sub influența și presiunea

nimănui și anume de părțile aflate în competiție în cadrul ședinței de judecată depinde deznodământul cauzei. În al doilea rând, instanța de judecată urmează să fie independentă în raport cu părțile. Egalitatea părților și independența judecătorului în coraport cu acestea plasează procurorul în poziția din care el nu poate efectua nici supravegherea în privința activității instanței de judecată, nici în privința altor participanți la proces. Prezența funcțiilor de supraveghere îl plasează pe acesta într-o altă poziție procesuală, excepțională - cu referire la ceilalți participanți la proces. În al treilea rând, independența instanței de judecată reprezintă una dintre condițiile posibilității stabilirii adevărului în cauza penală și luarea unei hotărâri obiective, legale și echitabile [13, p. 79-80].

Existența procesului contradictorial absolut și complet fără prezența momentelor inchizitoriale este imposibilă. Urmează a fi luată în calcul și predominarea începuturilor publice în procesul penal. Necătând la faptul că la momentul de față se manifestă tendința de a lărgi categoria cauzelor de acuzare privată și publico-privată [22, p. 40-44], statul, în virtutea realizării funcției sale de ocrotire a normelor de drept, prin care înțelegem activitatea de asigurare a executării depline și certe a prevederilor legale de toți cetățenii, organizațiile, organele de stat în baza prezenței intereselor publice, nu poate renunța de la obligațiunea sa de menținere a legalității. Anume aceasta necesită o reacție adecvată de moment a organelor de stat la încălcările de lege descoperite, indiferent de opinia părții vătămate, sau contrar acestei opinii, când în cauzele de acuzare publică partea vătămată nu dorește de a supune faptei răspunderii penale [13, p. 83].

4.2. Mecanismul realizării principiului contradictorialității în cadrul primei instanțe de judecată. Rolul instanței de judecată în procesul penal contradictorial constă în rolul de arbitru între părți – partea acuzării și partea apărării, care în formă concurențială prezintă instanței probe, care justifică învinuirea sau argumentează apărarea. Sarcina instanței, în acest caz, este de a conduce cu procesul, a stabili relevanța și acceptarea probelor și, în baza lor, să se ia o decizie în favoarea uneia dintre părțile indicate. Desigur, instanța de judecată își păstrează posibilitatea de a solicita anumite probe concludente, dispunerea de expertize etc. Deși, practica judiciară constată că instanțele de judecată, foarte rar, depășesc limitele circumstanțelor indicate în concluzia de învinuire [23, p. 60].

Desfășurarea ședinței de judecată în condiții de contradictorialitate reprezintă, de altfel, și o exigență implicită a procesului echitabil. În acest sens, s-a statuat că sunt asigurate condițiile necesare desfășurării contradictorii a judecării în cazul în care procurorul și părțile au posibilitatea de a lua cunoștință și de a dezbate probele, cererile ori excepțiile invocate de adversari (Hotărârea CtEDO din 20 februarie 1996,

în *Cauza Lobo Machado vs. Portugalia*; Hotărârea CtEDO din 18 noiembrie 1997, în *Cauza Niderost-Huber vs. Elveția*) [24, p. 152].

4.3. *Realizarea principiului contradictorialității în cadrul căilor ordinare de atac.* Realizarea principiului contradictorialității la etapa căilor ordinare de atac are anumite particularități. Analiza legii de procedură penală și practica instituită în domeniu ne permite de a formula concluzia că în prezent acest principiu acționează în a doua instanță de judecată destul de limitat. În procesul desfășurat în cadrul căilor ordinare de atac participă părțile [13, p. 171].

Rolul preventiv și reparator al căilor de atac în procesul penal este diferențiat în raport cu subiecții procesuali care au vocația exercitării căilor de atac [24, p. 274]. Contradictorialitatea se reflectă în posibilitățile egale ale părților în privința declarării apelului sau a recursului în cazurile în care una dintre părți nu va fi satisfăcută de hotărârea judecătorească [25, p. 133; 13, p. 173].

4.4. *Aplicarea principiului contradictorialității la faza punerii în executare a hotărârilor judecătorești.* Executarea hotărârilor - ca fază a procesului penal - dispune de anumite particularități caracteristice, și anume: sarcini concrete de a pune în executare hotărârea imediat după ce a devenit definitivă, de a soluționa chestiunile procesuale care apar în cadrul punerii în executare; în cadrul fazei de executare a hotărârii sunt încadrați atât subiecți ai procesului penal, cum ar fi instanța, condamnatul, apărătorul etc., cât și subiecți externi, cum ar fi administrația locului de detenție, colectivele de muncă, executorii judecătorești ș.a.; activitatea instanței în cadrul acestei faze este o activitate de exercitare a justiției [16, p. 827].

La această etapă sunt clarificate doar chestiunile care apar în procesul punerii în executare a hotărârilor judecătorești. Prin punerea în executare a hotărârilor judecătorești urmează a se înțelege nu sensul faptic, ci acel juridic, din care considerente la aceasta urmează a fi atribuite nu orice situații de drept, ci doar cele la care domină regimul reglementării procesual penale, adică a normelor de procedură penală [26, p. 370].

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Concluziile generale:

1. Justiția este contradictorială în situația în care părțile (participanții) la procesul judiciar pot activ și în condiții egale de a disputa, a dovedi dreptatea, a expune argumentele și a interpreta faptele, evenimentele și probele din cadrul dosarului, contribuind, astfel, la stabilirea adevărului.

2. Prezența părților egale și instanța independentă sunt trăsăturile generice ale contradictorialității. Contradictorialitatea necesită prezența ambelor părți în ședința de judecată.

3. Unul dintre elementele contradictorialității îl constituie egalitatea procesuală a părților. Orice competiție judiciară va fi efectivă doar atunci când toate posibilitățile oponentilor procesuali, în acest sens, vor fi egale [27, p. 66].

4. Forma procesului penal exercită o influență nemijlocită atât asupra sistemului principiilor procesului penal, cât și asupra volumului realizării lor juridice [28, p. 240].

5. Fiind un principiu general al procesului judiciar în RM, contradictorialitatea se prezintă a fi, în același timp, și metodă de cercetare și apreciere a materialului probator, inclusiv la etapa examinării în judecată a cauzei, și principiu al determinării poziției procesuale a părților, și modalitate de susținere de către participanții la proces a intereselor sale [28, p. 240].

6. Contradictorialitatea, fiind principiu al procesului penal, are legătură cu alte principii, care, la rândul lor, asigură posibilitatea realizării contradictorialității. Principiul examinat se află în strânsă legătură cu astfel de principii ale procesului penal, precum legalitatea, publicitatea, oralitatea, nemijlocirea, asigurarea dreptului la apărare, prezumția de nevinovăție [29, p. 176].

7. Contradictorialitatea este recunoscută de către practica europeană ca fiind un principiu aplicabil deopotrivă întregului proces penal. Or, restrângerea lui doar la etapa judecării cauzei îi conferă un sens trunchiat și duce la neglijarea dreptului la un proces echitabil [10, p. 62].

8. Contradictorialitatea este o stare calitativă a însuși procesului penal, care este astfel organizat, încât să fie create pentru părți posibilitatea de a-și manifesta toate calitățile, a prezenta datele faptice de care dispun - pentru a convinge instanța în corectitudinea anume a poziției sale.

9. Semnul intern al formei procesului penal contradictorial îl constituie egalitatea statutelor procesuale ale părții acuzării și părții apărării atât în cadrul fazelor prejudiciare (pregătitoare) și cât și la fazele judiciare ale procesului penal.

10. Principiul contradictorialității, la momentul actual, în procesul penal al RM se reflectă în plenitudinea sa doar în cadrul fazelor judiciare ale procesului penal, din care considerente nu poate figura în calitate de formă a întregului proces.

11. Contradictorialitatea reprezintă metoda de descoperire a adevărului în cauzele penale, care constă în competiția și rivalitatea părților controlată și completată prin participarea instanței de judecată la examinarea cauzelor penale.

12. Instanța de judecată este eliberată de la clarificarea sub toate aspectele a circumstanțelor cauzei, oferind acest drept părților. Posibilitățile instanței de judecată sunt limitate doar de acel material

probator, care este prezentat spre examinare de către părți și, în particular, de către acuzare.

13. Principiul contradictorialității determină limitele poziției procesuale a procurorului la etapa examinării cauzei în judecată. Or, procurorul urmează să participe numai în calitate de parte.

14. Statutul de parte a procurorului presupune că din momentul din care instanța a pus cauza pe rol, acesta nu mai beneficiază în cadrul cauzei de împuterniciri statal-organizatorice, ele fiind deținute de către instanța de judecată, procurorul urmând să-i dovedească corectitudinea concluziilor sale acuzatoriale în cadrul cauzei penale.

15. Egalitatea acuzării în raport cu partea apărării se manifestă prin faptul că exact astfel de împuterniciri îi sunt recunoscute și acesteia din urmă în ședința de judecată (inculpatului, apărătorului acestuia). Poziția procesuală a procurorului în procesul penal este determinată, în primul rând, de prezența interesului procesual și, în al doilea rând, de prezența unui astfel de volum de drepturi de care dispune și partea opusă.

16. Realizarea principiului contradictorialității în procesul penal necesită de la apărător un spirit activ, în sensul prezentării probelor în interesul învinutului sau al combaterii materialului probator prezentat de partea oponentă.

17. Sistemul contradictorial al justiției, în esența ei clasică, se caracterizează prin poziția pasivă a instanței și caracterul activ la maximum al părților. Spiritul activ al instanței de judecată în vederea stabilirii împrejurărilor cauzei este inadmisibil în cadrul procesului penal contradictorial. Activitatea instanței se intensifică, de regulă, în cazurile în care contradictorialitatea este limitată substanțial sau este absentă total din cauza părților.

18. Rolul instanței de judecată în procesul penal contradictorial constă în rolul de arbitru între părți – partea acuzării și partea apărării, care în formă concurențială prezintă instanței probe, care justifică învinuirea sau argumentează apărarea. Sarcina instanței, în acest caz, este de a conduce cu procesul, a stabili pertinența și acceptarea probelor și, în baza lor, să se ia o decizie în favoarea uneia dintre părțile indicate.

19. Principiul contradictorialității urmează a fi realizat în cadrul tuturor fazelor judiciare ale procesului penal, inclusiv și în cadrul căilor ordinare și extraordinare de atac.

Recomandări, inclusiv recomandări cu caracter de lege ferenda:

1. Norma procesual penală care vizează principiul contradictorialității (art. 24 C. pr. pen. RM) nu corespunde pe deplin cerințelor specifice contradictorialității, urmare a cărui fapt se recomandă completarea acestui articol cu un nou alineat 3¹:

(3¹) Instanța este obligată să pună în discuție cererile și demersurile părții acuzării și părții apărării și să se pronunțe asupra lor prin încheiere motivată.

2. Cerințele înaintate în privința sentinței pronunțate impun, deseori, instanței de judecată de a interveni în sensul completării lacunelor în cadrul probatoriului, admise de către părți. De regulă, activitatea instanței se intensifică în cazurile în care contradictorialitatea este limitată substanțial sau este absentă total din cauza părților. În legătură cu acest fapt, se propune de a completa art. 375 C. pr. pen. RM cu următoarele prevederi:

(2) În cazul depistării dovedirii insuficiente a circumstanțelor cauzei penale, prevăzute de art. 96 al prezentului Cod, instanța propune părților de a completa lacunele probatoriului prin înaintarea cererilor referitoare la efectuarea acțiunilor procesuale, prevăzute de Titlul IV, Capitolul III din Partea Generală a prezentului Cod.

3. Luând în calcul faptul că drepturile părților în cadrul cercetării judecătorești contradictoriale sunt lezate prin imposibilitatea de a realiza actul de audiere contradictorială a martorilor și a părții vătămate, se propune completarea art. 370 C. pr. pen. RM cu alin. 4¹:

(4¹) La cererea uneia dintre părți, după audierea inițială a martorului, acesta poate fi supus audierii contradictoriale.

4. Se consideră a fi rațională și oportună completarea art. 413 C. pr. pen. RM cu un nou alin. (4¹):

(4¹) În procesul examinării cauzei care a parvenit în instanță cu cerere de apel, instanța este în drept, la solicitarea părților sau din oficiu, în interesul inculpatului, în cazul în care părțile nu au înaintat astfel de cereri, de a clarifica chestiunea referitoare la efectuarea expertizei judiciare.

5. Se prezintă ca necesară și completarea art. 6 pct. 30) C. pr. pen. RM:

30) partea apărării – persoane abilitate prin lege să efectueze activitatea de apărare (avocatul-apărător, bănuitul, învinuitul, inculpatul, partea civilmente responsabilă),
precum și includerea în textul art. 6 a unui nou alin. 3¹:

(3¹) audierea contradictorială reprezintă audierea persoanei, a cărei depoziții sunt prezentate în calitate de probă de către partea oponentă, în vederea cercetării critice și verificării informațiilor conținute, oferite în procesul audierii primare, a sursei și purtătorului lor, precum și în vederea obținerii de date noi, relevante pentru cauza penală, din partea persoanei, ascultate anterior în cadrul audierii primare.

6. Studiarea delimitării funcțiilor procesual-penale și a respectării egalității părților în cadrul cercetării judecătorești permit a formula concluzia că în procesul cercetării judecătorești aplicarea acestei prevederi

nu este asigurată prin mecanisme eficiente de realizare, drept urmare a cărui fapt se propune completarea art. 322 C. pr. pen. RM cu un nou alin. 2¹:

(2¹) Apărătorul inculpatului prezintă instanței de judecată obiectele și documentele, administrate în conformitate cu alin. (2) și (3) art. 100 din prezentul Cod, care, prin încheierea instanței, pot fi anexate la materialele cauzei în calitate de probe, participă la examinarea probelor, înaintează cereri și demersuri, își exprimă opinia în privința învinuirii și a dovedirii ei, în privința circumstanțelor agravate și atenuante, în privința măsurii de pedeapsă, precum și asupra altor chestiuni care apar în procesul examinării cauzei.

7. Principiul contradictorialității prevede dovedirea de către părți a pozițiilor sale prin intermediul probelor admisibile, la care se atribuie și declarațiile martorilor făcute la faza urmăririi penale. Din aceste considerente, este necesară introducerea în C. pr. pen. RM a unui nou articol - 371¹ - cu următorul conținut:

În cazul citirii în ședința de judecată a declarațiilor martorului, făcute anterior în cadrul urmăririi penale sau a cercetării judecătorești, părțile au posibilitatea de a-și exprima poziția în privința plenitudinii și verității declarațiilor, precum și să înainteze alte observații care sunt luate în calcul de către instanța de judecată.

Avantajele unor asemenea recomandări constau în:

- în latura teoretică - s-a reușit de a veni cu o generalizare, cu o sistematizare și o actualizare a doctrinei în ceea ce vizează principiul contradictorialității, fiind specificat mecanismul contradictorialității, noțiunea și formele acesteia, locul principiului contradictorialității în sistemul principiilor procesului penal, funcționarea mecanismului contradictorialității în cadrul fazelor prejudiciare și a celor judiciare;

- sub aspect practic, soluțiile la care s-a ajuns permit adaptarea reglementărilor procesual-penale din cadrul fazelor prejudiciare și a celor judiciare la cerințele procesului penal contradictorial, la cerințele și exigențele impuse de normele internațional la care a aderat RM. Aceste soluții vin să contribuie și la o evidentă eficientizare a activității de apărare, acuzare și de examinare și soluționare a cauzei penale de către instanța de judecată, prin folosirea recomandărilor și a exigențelor impuse de principiul contradictorialității pe durata întregii activități procesual-penale.

Luând în calcul cele nominalizate, este prezentă o evidentă certitudine pe segmentul că această lucrare a contribuit la soluționarea unei *probleme științifice importante* care rezidă în fundamentarea științifică a principiului contradictorialității în procesul penal în contextul standardelor consolidate la nivel național și internațional, fapt care a determinat perfecționarea legislației procesual-penale a RM, permițând direcționarea activităților de

cercetare și examinare a cauzelor penale în conformitate cu cerințele și exigențele contradictorialității.

Planul de cercetări științifice de perspectivă poate include următoarele subiecte:

1) aprofundarea studiilor privind esența, conținutul și particularitățile procesului penal contradictorial, din perspectiva de a identifica și a propune soluții argumentate unor problematici teoretice intervenite în acest domeniu;

2) cercetarea esenței și conținutului principiului contradictorialității și legăturii acestuia cu alte principii ale procesului penal;

3) determinarea și evidențierea bazelor de moment și de perspectivă ale organizării și desfășurării procesului penal contradictorial;

4) aplicarea cunoștințelor procesual-penale speciale în activitatea de urmărire penală și de examinare a cauzelor penale în cadrul fazelor judiciare (examinarea în prima instanță de judecată și în cadrul căilor ordinare de atac), cunoștințe care țin de domeniul contradictorialității - principiu și - formă a procesului penal;

5) colaborarea cu instituțiile statului împuternicite în vederea participării la uniformizarea și sistematizarea modificărilor care urmează a fi operate în cadrul legii procesual-penale a RM cu referire la subiectul contradictorialității;

6) continuarea investigațiilor cu referire la perfecționarea mecanismului contradictorialității în procesul penal al RM și a legislației procesual-penale în acest sens.

BIBLIOGRAFIE

1. Erjiu E. Reglementări internaționale referitoare la principiul contradictorialității. În: *Analele Științifice ale USM. Seria „Științe socio-umanistice”*. Vol. 1. 2006, p. 614-618.

2. Poalelungi M., Sîrcu D. Garanțiile juridice ale unui proces echitabil. Accesul la justiție. Ghidul judecătorului pentru cauze penale. Asociația judecătorilor din RM. Chișinău, 2013 p. 23-33.

3. Ababei E., Vizdoagă T. Contradictorialitatea procesului penal. În: *Manualul judecătorului pentru cauze penale*. Asociația judecătorilor din Moldova. Chișinău, 2013, p. 62-64.

4. Gavajuc S. Oralitatea și contradictorialitatea – principii procedurale specifice judecății în cadrul procesului penal. În: *Legea și Viața*, iunie, 2009, nr. 6, p. 52-55.

5. Sedlețchi Iu., Magherescu D. Câteva argumente pentru un proces penal contradictorial. În: *Revista Națională de Drept*, februarie, 2006, nr. 2, p. 26-29.

6. Коновалов Е. Состязательность процесса на предварительном следствии и проблемы противодействия расследованию. În: Закон и жизнь, 2008, № 3, p. 27-31.

7. Osoianu T., Orândaș V. Procedură penală. Partea generală. Curs universitar. Chișinău: 2004. 256 p.

8. Dolea I. Principiul „egalității armelor” și dreptul apărării de a administra probe în procesul penal. În: Analele Științifice ale USM. Seria „Științe socio-umanistice”. Vol. I, 2004, p. 371-374.

9. Dolea I. Drepturile persoanei în probatoriul penal. Conceptul promovării elementului privat. Chișinău: Cartea Juridică, 2009. 416 p.

10. Rusu L. Locul și rolul modelului contradictorial în teoria dreptului procesual penal. În: Revista Națională de Drept, 2014, nr. 3, p. 58-63.

11. Dongoroz V., Kahane S., Antoniu G. et. al. Explicații teoretice ale Codului de procedură penală român. Partea generală. Vol. V. București: Editura Academiei Române. ALL Beck, 2003. 431 p.

12. Udrioiu M., Andone Bontaș A., Bodoroncea G. et. al. Codul de procedură penală. Comentariu pe articole. Vol. 1 și Vol. 2. București: Editura C. H. BECK, 2015. 1691 p.

13. Даровских С . М. Принцип состязательности в уголовном процессе России и механизм его реализации. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Челябинск: Южно-Уральский Государственный Университет, 2001. 219 p.

14. Кронов Е. О реализации принципов состязательности и равноправия сторон в уголовном процессе России. În: Журнал российского права, 2008, № 2, p. 138-149.

15. Орлов Ю. Принцип состязательности в уголовном процессе: значение и пределы действия. În: Российская юстиция, 2004, № 2, p. 52-57.

16. Dolea I., Roman D., Sedlețchi Iu. et. al. Drept procesual penal. Chișinău: Cartier Juridic, 2005. 960 p.

17. Шестакова С . Д. Проблемы состязательности в Российском уголовном процессе. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Санкт Петербург: Санкт-Петербургская Академия МВД России, 1998. 184 p.

18. Florea A. Egalitatea armelor și contradictorialitatea - exigență a principiului egalității de drept în calitate de principiu al răspunderii juridice. În: Legea și viața, 2012, nr. 5, p. 37-42.

19. Vizdoagă T., Roșca I. Problemele realizării principiului contradictorialității în procedura prejudiciară a procesului penal. În: Analele Științifice ale USM. Științe socioumanistice. Chișinău: 2007, p. 85-89.

20. Theodoru Gr. Tratat de drept procesual penal. București: Hamangiu, 2013. 879 p.

21. Serbinov I., Catana E., Chircoaca E. et. al. Ghidul acuzatorului de stat. Chișinău: Cartier Juridic, 2005. 131 p.
22. Дорошков В. В. Частное обвинение. М. 2000. 144 p.
23. Белый Н. Состязательное судопроизводство: проблемы становления. În: Revista Națională de Drept, 2001, nr. 6, p. 59-63.
24. Neagu I., Damaschin M. Tratat de procedură penală. Partea specială. În lumina noului Cod de procedură penală. București: Editura Universul Juridic, 2015. 676 p.
25. Петрухин И. Л. Состязательность и правосудие: к 100-летию М. С. Строговича. În: Государство и право, 1994, № 10, p. 130-137.
26. Якупов Р. С. Уголовный процесс. Учебник для вузов. М. 1995. 448 p.
27. Rusu L. Acuzarea în cadrul procesului penal contradictorial. În: Revista Națională de Drept, 2015, nr. 11, p. 62-66.
28. Rusu L. Esența și importanța principiului contradictorialității în procesul penal al RM. Conferința națională cu participare internațională „Știința în nordul RM: realizări, probleme, perspective. Bălți: 2015, p. 238-241.
29. Rusu L. Contradictorialitatea în coraport cu alte principii ale procesului penal. În: Studia Universitatis Moldaviae. Revistă Științifică a USM. Seria Științe sociale, 2015, nr. 11, p. 176-182.

ADNOTARE

RUSU Lucia. **Principiul contradictorialității în procesul penal: reglementări naționale și de drept comparat.** Teză de doctor în drept la specialitatea 554.03 - Drept procesual penal. Chișinău, 2016

Structura tezei: introducere, 4 capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografia din 312 titluri, 151 pagini text de bază. Rezultatele obținute sunt publicate în 6 lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: contradictorialitate, principiu, forma procesului penal, proces penal contradictorial, apărare, acuzare, funcție procesual-penală, învinuire, învinuit, inculpat.

Domeniul de studiu: drept procesual penal.

Scopul și obiectivele cercetării. Scopul lucrării - examinarea complexă a conținutului și mecanismului de realizare a principiului contradictorialității în cadrul procesului penal. *Obiective:* investigarea științifică a conceptelor cu referire la „contradictorialitate”; dezvăluirea esenței și importanței principiului contradictorialității în procesul penal al RM; detalizarea conținutului principiului contradictorialității; evidențierea specificului contradictorialității în cadrul fazei de urmărire penală; analiza statutului părților în cadrul procesului penal contradictorial; descrierea mecanismului de realizare a principiului contradictorialității în cadrul fazelor judiciare; identificarea coraportului dintre noțiunile „formă contradictorială” și „principiul contradictorialității” în procesul penal; determinarea rolului instanței de judecată în cadrul procesului penal contradictorial; detalizarea particularităților realizării funcțiilor procesuale de către părți în condiții de contradictorialitate în cadrul cercetării judecătorești; fundamentarea contradictorialității - principiu al procesului penal, prin sistematizarea legăturilor cu principiul legalității, dreptului la apărare, publicității, prezumției de nevinovăție, egalității armelor etc.; formularea concluziilor și recomandărilor de *lege ferenda*.

Noutatea și originalitatea cercetării constă în faptul că, în cadrul acesteia, pentru prima dată în RM, a fost examinat principiul contradictorialității în aspect complex: gradul de realizare, esența lui, problemele realizării în cadrul diferitelor etape ale procesului penal, aspectele de drept comparat etc. Acest moment a permis concretizarea și dezvoltarea cadrului conceptual al contradictorialității, elaborarea unor recomandări de perfecționare a legislației procesual penale pe acest segment. Originalitatea lucrării rezidă și în argumentarea necesității inițierii și realizării unui studiu asupra mecanismului contradictorialității în cadrul activității procesual penale.

Problema științifică importantă soluționată constă în fundamentarea științifică a principiului contradictorialității în procesul penal în contextul standardelor consolidate la nivel național și internațional, fapt care a determinat perfecționarea legislației procesual-penale a RM, permițând direcționarea activităților de cercetare și examinare a cauzelor penale în conformitate cu cerințele și exigențele contradictorialității.

Semnificația teoretică și valoarea aplicativă a cercetării sunt determinate de înaintarea unui ansamblu de soluții referitoare la aplicarea conținutului contradictorialității și a elaborării modelului contradictorial al procesului penal. Concluziile, conceptele și constatările științifice formulate în teza de doctorat pot fi utilizate în ipoteza unor ulterioare cercetări științifice vis-a-vis de problematica complexă a principiului contradictorialității în procesul penal.

Implementarea rezultatelor științifice. Rezultatele științifice au fost utilizate în procesul educațional al Facultății Drept și Științe Sociale a Universității de Stat „Alecu Russo” din Bălți, precum și în calitate de ghid practic în activitatea specialiștilor din cadrul Oficiului Teritorial Bălți al Consiliului Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat.

АННОТАЦИЯ

РУСУ Лучия. **Принцип состязательности в уголовном процессе: национальные нормы и нормы сравнительного права.** Докторская диссертация в области права по специальности 554.03 - Уголовно-процессуальное право. Кишинэу, 2016.

Структура диссертации: введение, 4 главы, общие выводы и рекомендации, библиография из 312 заголовков, 151 страницы основного текста. Достигнутые результаты опубликованы в 6 научных работах.

Ключевые слова: состязательность, принцип, форма уголовного процесса, состязательный уголовный процесс, защита, обвинение, уголовно-процессуальная функция, вменение в вину, обвиняемый, подсудимый.

Область исследования: уголовно-процессуальное право.

Цель и задачи исследования. Цель диссертации - комплексное рассмотрение содержания и механизма реализации принципа состязательности в уголовном процессе. *Задачи:* научное исследование понятий применительно к «состязательности»; выявление сущности и значения принципа состязательности в уголовном процессе в РМ; изложение содержания принципа состязательности; выявление специфики состязательности на этапе уголовного преследования; анализ статуса сторон в рамках уголовного состязательного процесса; описание механизма реализации принципа состязательности в рамках судебных этапов; выявление соотношения между понятиями «состязательная форма» и «принцип состязательности»; определение роли судебной инстанции в состязательном процессе; подробное изложение особенностей реализации процессуальных функций сторонами в условиях состязательности в судебном следствии; обоснование состязательности - как принцип уголовного судопроизводства путем систематизации связей с принципами законности, права на защиту, публичности, презумпции невиновности, равенства сторон и т.д.; формулировка выводов и рекомендаций по применению и реализации положений принципа состязательности.

Новизна и оригинальность исследования состоит в том, что в её рамках, впервые в РМ был рассмотрен принцип состязательности в комплексном аспекте: степень реализации, его суть, проблемы его реализации в рамках различных этапов уголовного процесса, аспекты сравнительного права и т.д. Этот момент позволил конкретизацию и развитие концептуальных рамок состязательности, составление рекомендаций по усовершенствованию уголовно-процессуального законодательства по этой части.

Важная решенная научная проблема заключается в научном обосновании принципа состязательности в уголовном процессе, учитывая консолидированные стандарты на национальном и международном уровнях, что способствовало улучшению уголовно-процессуального законодательства РМ, позволяя ориентировать деятельность по расследованию и рассмотрению уголовных дел в соответствии с требованиями состязательности.

Теоретическая значимость и применительная ценность исследования определяются выдвиганием ряда выводов относительно применения состязательности и разработки состязательной модели уголовного процесса. Научные выводы, положения и умозаключения могут быть использованы для дальнейших научных исследований, касающихся комплексной проблемы принципа состязательности в уголовном процессе.

Внедрение научных результатов. Научные результаты были применены в образовательном процессе на Факультете Права и Социальных Наук ГУ им. «Алеку Руссо», Бэлць, а также в качестве практического руководства для деятельности специалистов в рамках Территориального Офиса Бэлць Национального Совета по Юридической Помощи, Гарантируемой Государством.

ANNOTATION

RUSU Lucia. **The principle of the adversarial procedure in criminal proceedings: national and comparative law regulations.** Doctoral dissertation in law at the specialty 554.03 - Criminal Procedure Law. Chisinau, 2016.

Structure of the dissertation: introduction, 4 chapters, general conclusions and recommendations, bibliography of 312 titles, 151 pages of main text. The results are published in 6 scientific papers.

Key-words: adversarial procedure, principle, form of criminal proceeding, adversary procedure, defense, accusation, criminal proceeding function, prosecution, accused, defendant. *Field of study:* Criminal Procedure Law.

The purpose and the objectives of the research. The purpose of the study is a complex examination of the content and mechanism of the implementation of the adversarial principle in criminal proceedings. *Objectives:* scientific study of the fundamental principles in relation to the concept of “adversarial nature”; identification of the essence and value of the adversarial principle in criminal proceedings in the Republic of Moldova; detailed description of the content of the adversarial principle; revealing the specifics of adversarial nature at the stage of criminal prosecution; analysis of the status of the parties in an adversarial criminal process; description of the mechanism of implementation of the adversarial principle in judicial phases; identification of correlations between the concepts of “adversarial form” and “adversarial principle” in criminal proceedings; definition of the role of the court in adversarial criminal proceedings; detailed presentation of the peculiarities of procedural functions implementation by the parties in terms of adversariality in the court proceedings; substantiation of the adversariality as a principle of criminal proceedings by systematizing the relations with the principles of legitimacy, right to protection, publicity, presumption of innocence, equality of arms, etc .; formulation of conclusions and recommendations of *lex ferenda*.

Novelty and originality of research. Scientific novelty of the work lies in the fact that within it, for the first time in Moldova, the adversarial principle was examined in complex matter: the degree of realization, its essence, problems of its implementation at the various stages of the criminal proceedings, aspects of comparative law and so on. This moment permitted the concretization and development of the adversarial conceptual framework, elaboration of recommendations for improving the criminal procedural legislation in this area. The originality of the work is the argumentation of the need of initiating and realizing a study on the adversarial mechanism in the course of criminal proceeding.

The important scientific problem resolved lies in determining the theoretical bases of the concept of adversarial criminal proceedings in the light of strengthened standards at national and international levels, which led to improving of criminal procedure legislation in the Republic of Moldova in order to direct the activities of research and examination of criminal cases under the adversarial requirements and demands.

Theoretical significance and applicative value of the research. The theoretical importance of the dissertation is determined by making a series of questions that represent the adversarial content and develop the adversarial model of criminal proceedings. Conclusions, concepts and inferences formulated in the doctoral dissertation can be used for further scientific research of the complex problem of adversarial principle in criminal proceedings.

Implementation of scientific results. The scientific results were used in the educational process of the Faculty of Law and Social Sciences of «Alecu Russo» Balti State University through seminars, and as a Practical Guide to the work of specialists from the Balti Territorial Office of the National Council for State Guaranteed Legal Aid.

RUSU Lucia

**PRINCIPIUL CONTRADICTORIALITĂȚII
ÎN PROCESUL PENAL - REGLEMENTĂRI
NAȚIONALE ȘI DE DREPT COMPARAT**

Specialitatea științifică: 554.03 – Drept procesual penal

Autoreferatul tezei de doctor în drept

Aprobat spre tipar: 3.02.2016.
Hârtie ofset. Tipar ofset.
Coli de tipar: ____

Formatul hârtiei 60x80 ¹/₁₆.
Tirajul: 50 ex.
Comanda nr. ____.

Centrul Editorial-Poligrafic al USM
str. A. Mateevici, 60, Chișinău, MD-2016